

Розділ 4

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ І ГАЛУЗЕЙ

DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.1\(51\).176-181](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.1(51).176-181)
УДК 658.15:615.1

Вепренцова К.А.

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Фармацевтична промисловість – найдинамічніше зростаюча галузь у світі, яка є лідером серед інших високотехнологічних галузей за показником створення валової доданої вартості на одну зайняту особу. Український фармринок перебуває у конкурентній напруженості, тому проблема забезпечення фінансової стійкості для підприємств фармацевтичної галузі постає особливо гостро. В статті запропоновано визначення поняття «фінансова стійкість» та складено матрицю факторного взаємозв'язку зовнішнього і внутрішнього середовищ та фінансової стійкості, розглянуто проблему забезпечення і аналізу існуючих методик оцінки фінансової стійкості підприємств, зокрема фармацевтичних. Виявлено, що в динамічному середовищі існуючих підходів для оцінки фінансової стійкості недостатньо і виникає необхідність розробки системи ефективного реагування.

Ключові слова: фінансова стійкість, методики оцінки, фармацевтична промисловість, факторний взаємозв'язок, банкрутство, моніторинг.

Постановка проблеми. В існуючих умовах трансформації національної моделі фінансово-кредитних відносин та дестабілізації економіки, яка позначається на бізнесі всіх рівнів, будь-який керівник повинен бути готовий для прийняття оперативних рішень з планування й контролю на підприємстві. Ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів, як правило, визначає сутність фінансової стійкості, яка є умовою життєздатності підприємства та основою його розвитку на конкурентному ринку.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Внесок у дослідження проблем трактування поняття «фінансова стійкість», аналіз методик її оцінки зробили такі іноземні та вітчизняні вчені, як В.Х. Бівер, І.О. Бланк, К. Чернавскіс, М. Я. Коробов, Є. С. Сазонова, Н. М. Гапак, С. А. Капштан, О.В. Майор, Д. Д. Мисак, Н.П. Борецька, К.В. Міщенко, Є. А. Степеніна, О. О. Сосновська, Н. Л. Данилова, А. В. Зенкіна, Т. В. Ковальова, Е. Е. Чупандіна, Д. С. Биджоян, Т. К. Богданова, О. І. Тодорова, Т.А. Мазуренко, Є. Ю. Фаянцева, та ін.

Незважаючи на те, що питання оцінки фінансової стійкості підприємства досліджується останніми роками досить інтенсивно, виникає проблема узагальнення результатів попередніх

досліджень, розробки комплексної методики визначення фінансової стійкості з урахуванням особливостей галузі.

Формулювання цілей статті. Мета статті:

- аналіз існуючих методик, за допомогою яких можна оцінити фінансову стійкість,
- визначення факторного взаємозв'язку зовнішнього і внутрішнього середовищ та фінансової стійкості,
- розгляд особливостей оцінки фінансової стійкості на фармацевтичних підприємствах України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аналіз наукових джерел виявив, що в даний час в економічній літературі немає поки точного визначення поняття «фінансова стійкість». Дослідивши точки зору різних авторів і уточнивши основні характеристики поняття фінансової стійкості підприємства, запропонуємо наступне її визначення: фінансова стійкість – це складова системи економічної стійкості підприємства, що характеризує спроможність фінансових ресурсів підприємства забезпечити процес відтворення виробництва під дією різних дестабілізуючих факторів, гарантує виконання головної мети будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності та є основою його розвитку в конкурентному середовищі.

Сутність фінансової стійкості підприємства є його здатність функціонувати й розвиватися в умовах внутрішнього та зовнішнього середовища, що постійно змінюються [1, с. 121].

© Вепренцова Ксенія Анатоліївна, студентка 4 курсу кафедри фінансів, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, тел.: 0958506445, email: ksenia0996@gmail.com

Чим вище рівень фінансової стійкості підприємства, тим воно гнучкіше реагує на зміни ринку. Рівень фінансової стійкості, в свою чергу, також впливає на середовище функціонування підприємства.

За результатами аналізу економічної літератури автором було доповнено і складено матрицю, що представлена на рис. 1.

Фармацевтична промисловість – це не тільки податки і збори до бюджету країни, але і «посередник, що реалізує певні соціальні функції, спрямовані на поліпшення якості і тривалості життя населення» [5, с. 76]. В вітчизняній економіці фармація – це галузь, що успішно та динамічно розвивається, не зважаючи на певні проблеми зовнішнього характеру.

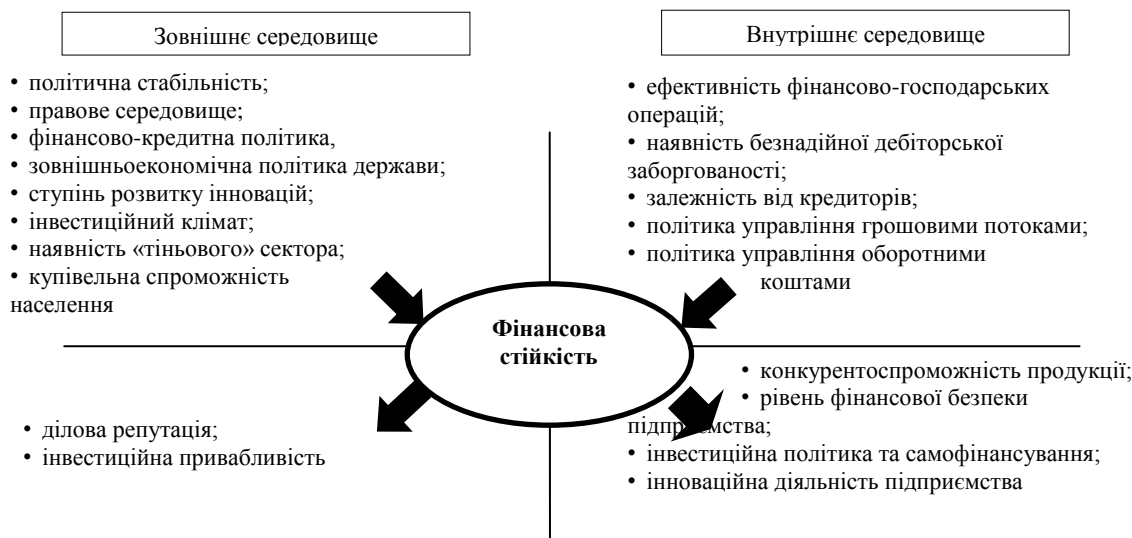

Рис. 1. Матриця факторного взаємозв'язку зовнішнього і внутрішнього середовищ та фінансової стійкості*

* Розроблено автором за джерелом [2,3,4]

За статистичними даними Європейської Комісії в 2014 році 5 з 11 провідних світових фірм, що впроваджувати НДДКР, були фармацевтичні компанії. Крім того, у 2014 році витрати на НДДКР в секторі фармацевтики та біотехнологій зросли на 8,7% порівняно з попереднім роком, зміцнюючи свої позиції в якості верхньої НДДКР інвестиції сектора [6, с. 50; 7, с. 16]. Отже ці факти є доказом вагомому внеску фармацевтичної галузі у світову економіку.

Аналіз динаміки зовнішньої торгівлі України продукцією фармацевтичної промисловості виявив, що протягом періоду 2013–2016 рр. на фармацевтичному ринку спостерігається негативне сальдо (табл.1). Проте у 2015 р. з'являється динаміка до зменшення зовнішньоторговельного дефіциту.

Як бачимо, потреби фармринку України задовольняються імпортованою сировиною, матеріалами, лікарськими засобами. Оскільки існує конкурентна напруженість серед вітчизняних виробників, для підприємств фармацевтичної галузі є досить актуальним забезпечення фінансової стійкості на належному рівні.

Таблиця 1

Динаміка обсягів українського експорту та імпорту фармацевтичної промисловості, млн. дол. США*

Показник	2013	2014	2015	2016
Експорт	250,8	255,6	155,4	184,2
Імпорт	3094,8	2473,3	1367,0	1607,0
Сальдо	-2844	-2217,7	-1211,6	-1422,77

* Розраховано автором за джерелом [8]

Крім того, спостерігається динаміка до зменшення кількості підприємств через банкрутство, а отже, через втрату фінансової стійкості. За результатами 2016 року 1524 компанії визнані банкрутами [9]. А за період з 2010–2016 рр. в Україні стало менше на 9272 підприємства промисловості, з них 111 – фармацевтичні (рис. 2).

Найбільш розповсюдженим і часто використовуваним на практиці є аналіз відносних показників (коефіцієнтів), який характеризує фінансову стійкість підприємства з точки зору структури, стану майна та джерел формування капіталу.

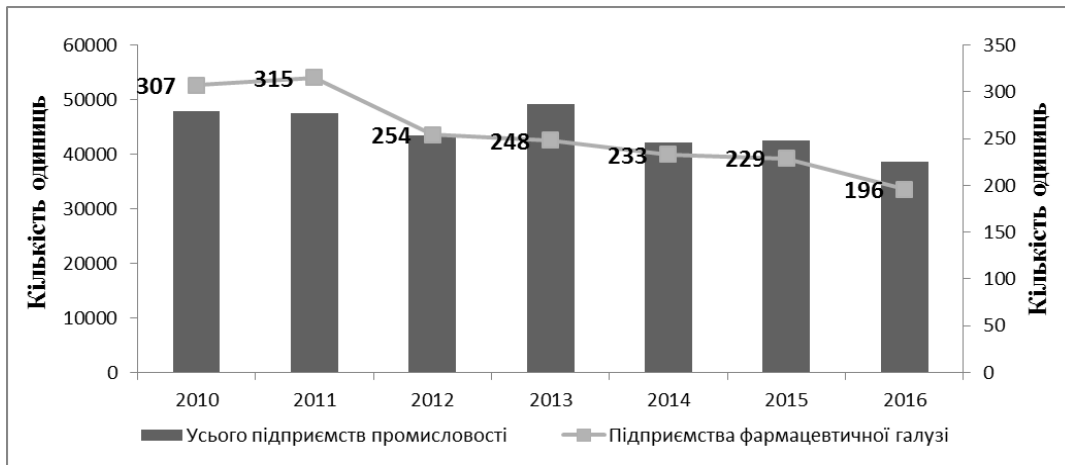

Рис. 2. Динаміка кількості підприємств України*

* Розроблено автором за джерелом [10, с. 193-198]

За допомогою коефіцієнтів можна виявляти «тіньові зони» у балансі підприємства.

Висока частка зобов'язань викликає необхідність обов'язкового аналізу структури власного та позикового капіталів, аналізу руху грошових потоків, аналізу рентабельності і запасу фінансової стійкості та інші.

Для характеристики фінансової стійкості підприємства розраховуються й аналізуються коефіцієнти, представлені в таблиці 2.

Список коефіцієнтів можна продовжувати, але оскільки більшість показників утворюються один від одного, виникає необхідність вибору більш інформативних під час аналізу, спричиненого різними завданнями фінансового менеджменту і залежно від цілей проведення.

При визначенні фінансової стійкості зацікавленим особам, якими можуть бути акціонери, керівники підприємства, інвестори, кредитори, фінансисти, аудитори, постачальники, необхідно звернути увагу на внутрішній потенціал підприємства через те, що фактори внутрішнього середовища вагомо впливають на фінансову

стійкість та ними легше керувати порівняно з зовнішніми. Здійснення стабільної діяльності суб'єктами підприємницької діяльності можливе при раціональному використанні активів (зокрема запасів), достатньому розмірі власного капіталу, високому рівні рентабельності, наявності нормальної ліквідності, оперативності використання позикових коштів, узгодженості процесу виробництва і реалізації продукції.

Таким чином, необхідною умовою фінансової стійкості є наявність власних оборотних коштів, що розраховуються як різниця між власним капіталом та необоротними активами.

На основі публічної бухгалтерської звітності ПАТ «Фармстандарт-Біолік» – єдиного вітчизняного виробника, що випускає вакцини для профілактики дифтерії, правця та кашлюку, проаналізуємо динаміку обсягу власних оборотних коштів, а також для власних оборотних коштів побудуємо поліноміальну лінію тренда з прогнозом на два періоди. Значення R-квадрата, що наближається до одиниці, свідчить про достовірність величини апроксимації.

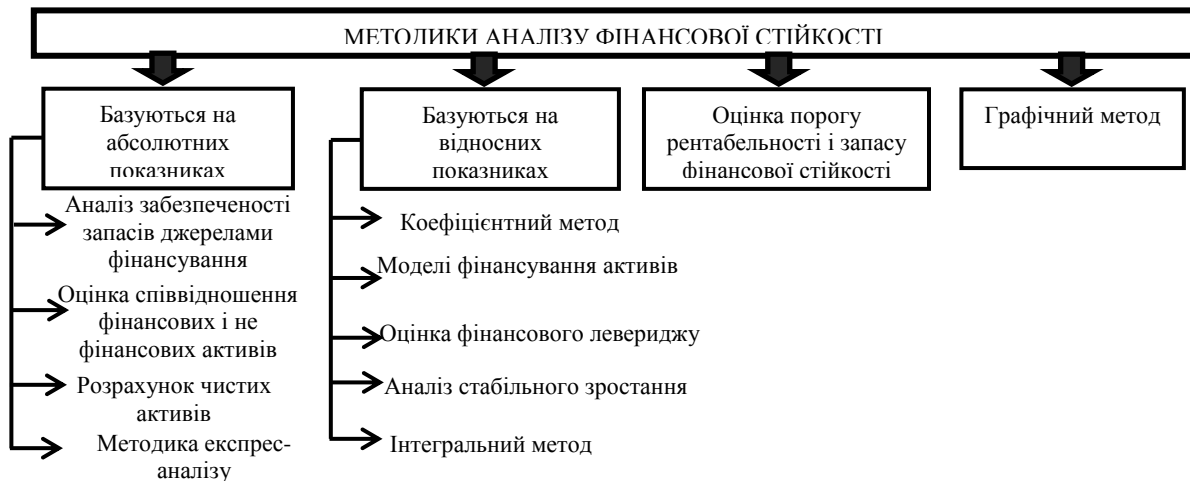

Рис. 3. Класифікація методів аналізу фінансової стійкості підприємства*

* Розроблено автором за джерелом [1,11,12,13]

Таблиця 2

Аналіз відносних показників, які використовуються для оцінки фінансової стійкості в різних методиках науковців*

№ п.п	Показник	Автор							
		Борецька Н.П., Міщенко К.В. [2, с.65]	Білик М.Д., Павловська О.В. та ін. [1, с.135]	Гапак Н.М., Капштан С.А. [11, с.193-194]	Данилова Н.Л. [14, с.5]	Кондраков Н. П. [1, с.132]	Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. [13, с.63-64]	Яцишин Н. [15, с.443]	
1	Коефіцієнт автономії	X		X	X	X		X	
2	Коефіцієнт фінансової залежності	X		X					
3	Коефіцієнт фінансового ризику	X	X	X	X			X	
4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	X		X	X	X	X	X	
6	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів		X	X			X		
7	Коефіцієнт поточної заборгованості	X		X					
8	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	X		X					
9	Коефіцієнт фінансової стійкості			X				X	
10	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	X	X		X	X	X	X	
11	Коефіцієнт постійного активу		X				X	X	

* Розроблено автором за джерелом [1,11-15]

Станом на 31.12.2014 в результаті перевищення нормативу оборотних коштів над їх фактичною наявністю у підприємства існував брак власних оборотних коштів, спрямованих на забезпечення потреб поточної діяльності. Це сталося через стрімке збільшення необоротних

активів (така динаміка зберігалася до 31.12.2016) та накопичення непокритих збитків. Підприємство зможе покращити свою фінансову стійкість за умови прийняття відповідних заходів по зменшенню непокритих збитків та якісному управлінні активами [3, с.181].

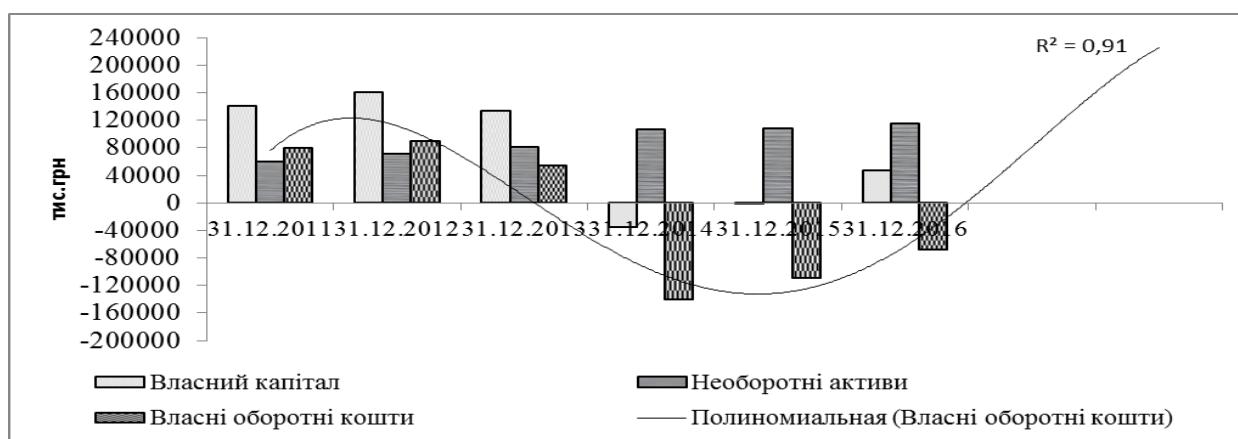

Рис. 4. Динаміка зміни власного капіталу, необоротних активів та їх вплив на наявність ВОК на прикладі підприємства ПАТ «Фармстандарт-Біолік» за період 2011–2016 рр.*

* Розроблено автором за джерелом [16]

Отже, мінімальний рівень фінансової стійкості можна зберегти за допомогою гнучкої структури капіталу та вміння розпоряджатися його рухом таким чином, щоб забезпечити платоспроможність і ефективне використання фінансових ресурсів, наявних на підприємстві.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підтримка фінансової стійкості на належному рівні дозволить підприємствам фармацевтичної галузі вільно маневрувати грошовими коштами, мати задовільну структуру балансу, що буде сприяти отриманню стабільного прибутку, який дозволить активно

впроваджувати результати НДДКР, створювати нові вузькопрофільні та оригінальні препарати, що, у свою чергу, надасть можливість конкурувати на міжнародному ринку та стане джерелом зростання ВВП України. Перспективу дослідження можна розглядати в розробці системи ефективного реагування, тобто моніторингу, яка буде охоплювати основні аспекти оцінки фінансової стійкості. Показники повинні оцінюватися як окремо, так і у взаємозв'язку.

Для достовірності спостереження за фінансовою стійкістю підприємства в систему моніторингу пропонується впровадити фактори, що будуть враховувати особливості діяльності підприємства.

Вважаємо, що на основі моніторингу можна буде робити ретроспективний та прогностичний аналізи, що дасть можливість своєчасно реагувати на зміни у роботі підприємства, розробити превентивні заходи щодо підвищення рівня фінансової стійкості на підприємстві.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / за заг. ред. Школьник І. О. [І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін.]. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 368 с.
2. Борецька Н. П. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства / Н. П. Борецька, К. В. Міщенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №20. – С.63-66
3. Вепренцова К. А. Обґрунтування необхідності моніторингу фінансової стійкості підприємств фармацевтичної галузі / К. А. Вепренцова // Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин : виклики глобалізації та регіональні аспекти : зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. конф., 23 лист. 2017 р. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2017. – С.179-182
4. Приймак І. І. Стратегічний аналіз фінансової стійкості підприємства / І. І. Приймак // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі : проблеми теорії та практики. – 2012. – №3(19). – С.55-68
5. Гавриленко Н. І. Тенденції та перспективи розвитку фармацевтичного ринку / Н. І. Гавриленко, Я. В. Кулич // Проблеми та перспективи економіки та управління. – 2015. – №1(1). – С.69-76
6. European Commission (2015) The 2015 EU Industrial R&D Investment Scoreboard. Retrieved from <http://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard15.html>
7. IFPMA (February 2017) The pharmaceutical industry and global health : Facts & Figures : International Federation of Pharmaceutical Manufactures & Associatio. Retrieved from <https://www.ifpma.org/wp-content/uploads/2017/02/IFPMA-Facts-And-Figures-2017.pdf>
8. Зовнішня торгівля України товарами та послугами 2016 р. : статистичний збірник / відп. за вип. А. О. Фризоренко. – К. : Державна служба статистики України, 2017. – 152 с.
9. Офіційний сайт Вищого господарського суду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.arbitr.gov.ua/pages/157>
10. Діяльність суб'єктів господарювання 2016 р. : статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2017. – 628 с.
11. Гапак Н.М. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства / Н. М. Гапак, С. А. Капштан // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. – 2014. – № 1 (42). – С. 191-196
12. Зенкина А. В. Анализ существующих методик оценки финансовой устойчивости фармацевтических организаций / А. В. Зенкина, Е. Е. Чупандина // Научные ведомости БелГУ : серия Медицина. Фармация. – 2015. – №10(207). – С.138-143
13. Отенко І. П. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / І. П. Отенко, Г.Ф. Азаренко, Г. А. Івашенко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 156 с.
14. Данилова Н. Л. Сущность и проблемы анализа финансовой устойчивости коммерческого предприятия / Н. Л. Данилова // Научно-методический электронный журнал «Концепт» [Электронный ресурс]. – 2014. – № 02 (февраль). – Режим доступа : <https://e-koncept.ru/2014/february.htm>
15. Яцишин Н. Методика аналізу фінансового стану підприємства / Н. Яцишин // Економічний аналіз. – 2012. – вип.10, ч.4. – С. 439-445
16. Офіційна звітність ПАТ «Фармстандарт-Біолік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/db/participant/01973452>

REFERENCES

1. Shkol'nyk I.O., Bojarko I. M., Dajneka O. V., Dehtjar N. A., Ljuta O.V., Pigul' N. G. & et.al. (2016) Finansovyj analiz: navchal'nyj posibnyk [Financial analysis: manual] I. O Shkol'nik (Ed.). Kyiv : «Centr uchbovoi' literatury» [in Ukrainian]
2. Borec'ka N. P. & Mishhenko K. V. (2016). Analiz i prognozuvannja finansovoi' stijkosti pidpryjemstva [Analysis and prognostication of financial firmness in enterprise]. Investyicii': praktyka ta dosvid – Investment: practice and experience, 20, pp. 63-66 [in Ukrainian]
3. Veprencova K. A. (2017). Obg'runtuvannja neobhidnosti monitoryngu finansovoi' stijkosti pidpryjemstv farmacevtychnoi' galuzi [The rationale for monitoring the financial stability of enterprises in the pharmaceutical

industry]. Proceeding from II Vseukrai'nskoi' naukovovo-praktychnoi' konferencii' «Transformacija nacional'noi' modeli finansovo-kredytnyh vidnosyn : vyklyky globalizacii' ta regional'ni aspekty: zbirnyk materialiv» – The 2d All-Ukrainian Scientific and Practical Conference «The transformation of national models of financial and credit relations : the challenges of globalization and regional aspects». (pp. 179-182). Uzhgorod: Vydavnytvo UzhNU «Goverla» [in Ukrainian]

4. Pryjmak I. I. (2012) Strategichnyj analiz finansovoi' stijkosti pidpryjemstva [Strategic analysis of enterprise financial stability]. *Ekonomika ta upravlinnja pidpryjemstvamy mashynobudivnoi' galuzi: problemy teorii' ta praktyky* – Economics and Management Engineering industry: problems of theory and practice, 3(19), pp. 55-68 [in Ukrainian]

5. Gavrylenko N. I. & Kulych Yu. V. (2015). Tendencii' ta perspektyvy rozvytku farmacevtychnogo rynku [Trends and prospects of pharmaceutical market development]. *Problemy ta perspektyvy ekonomiky ta upravlinnja* – Problems and prospects of Economics and Management, 1(1), pp. 69-76 [in Ukrainian]

6. European Commission (2015). The 2015 EU Industrial R&D Investment Scoreboard. Retrieved from <http://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard15.html> [in English]

7. IFPMA (February 2017) The pharmaceutical industry and global health : Facts & Figures : International Federation of Pharmaceutical Manufactures & Associatio. Retrieved from <https://www.ifpma.org/wp-content/uploads/2017/02/IFPMA-Facts-And-Figures-2017.pdf> [in English]

8. Fryzorenko A. O. (Eds.). (2017). Zovnishnja torgivlja Ukrai'ny tovaramy ta poslugamy 2016 r. : statystychnyj zbirnyk [External trade of Ukraine in goods and services, 2016: Statistical Yearbook]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian]

9. Oficijnyj sajt Vyshhogo gospodars'kogo sudu Ukrai'ny [The official website of the Supreme Economic Court of Ukraine]. [arbitr.gov.ua](http://www.arbitr.gov.ua). Retrieved from <http://www.arbitr.gov.ua/pages/157> [in Ukrainian]

10. Djal'nist' sub'jektiv gospodarjuvannja 2016 r. : statystychnyj zbirnyk [The activities of business entities, 2016: Statistical Yearbook]. (2017). Kyiv Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian]

11. Gapak N.M. & Kapshtan S. A. (2014). Osoblyvosti vyznachennja finansovoi' stijkosti pidpryjemstva [Features of determination of financial stability]. *Naukovyj visnyk Uzhgorods'kogo universytetu: serija Ekonomika* – Scientific Bulletin of Uzhgorod University: ser. Economics, 1(42), pp. 191-196 [in Ukrainian]

12. Zenkina A. V. & Chupandina E. E. (2015). Analiz sushchestvuiushchikh metodik otcenki finansovoi' ustoichivosti farmatsevticheskikh organizatcii [The analysis of existing methods of assessment of the financial condition of pharmaceutical organizations]. *Nauchnye vedomosti BelGU : serija Meditsina. Farmatciia* - Scientific statements of BelSU: ser. Medicine. Pharmac, 10(207), pp. 138-143 [in Russian]

13. Otenko I. P., Azarenko G. F. & Ivashhenko G. A. (2015). Finansovyj analiz: navchal'nyj posibnyk [Financial analysis: manual]. – Harkiv : HNEU im. S. Kuznecja [in Ukrainian]

14. Danilova N. L. (2014). Sushchnost i problemy analiza finansovoi' ustoichivosti kommercheskogo predpriiatia [The essence of the problem and analysis of financial stability of business]. *Nauchno-metodicheskii elektronnyi zhurnal «Koncept»* – Scientific and methodical electronic journal «Concept», 02. Retrieved from <https://e-koncept.ru/2014/february.htm> [in Russian]

15. Jacyshyn N. (2012). Metodyka analizu finansovogo stanu pidpryjemstva [Methods of analyses of financial situation of the enterprise]. *Ekonomichny analiz – Economic analysis*, issue 10, part 4, pp. 439-445 [in Ukrainian]

16. Oficijna zvitnist' PrAT «Farmstandart-Biolik» [Official report of PJSC «Farmstandart-Biolik»]. Retrieved from <https://smida.gov.ua/db/participant/01973452> [in Ukrainian]

Одержано 07.03.2018 р.